

Eerste Kamer *der Staten-Generaal*

**Toespraak van de Voorzitter van de Eerste Kamer,
Mr. A. Broekers-Knol**

**Herdenking
W. (Wim) Kok
(1938-2018)**

Op zaterdag 20 oktober jl. overleed op 80-jarige leeftijd Wim Kok, minister van staat en oud-minister-president van Nederland.

In de jaren waarin Nederland sterk veranderde, waarin zuilen afbrokkelden en historische zekerheden niet langer vanzelfsprekend waren, gaf hij met zijn betrokken en verbindende manier van leidinggeven richting en vertrouwen aan ons land. Wim Kok was als polderjongen de verpersoonlijking van het poldermodel, waarvan hij één van de architecten was. Het kwam voort uit de diepgewortelde overtuiging te 'proberen samenhang in de samenleving tot stand te brengen en in stand te houden'. Dat is niet altijd even makkelijk geweest.

Willem Kok werd op 29 september 1938 geboren in Bergambacht als zoon van een timmerman. Op de lagere school viel hij op als een goede leerling. Het schoolhoofd adviseerde zijn ouders hem te laten doorleren. Dat deed hij. Eerst naar de MULO in Schoonhoven en aansluitend naar de HBS in Gouda.

Kok koos in 1956 voor een studie aan Instituut Nijenrode. In twee jaar werd hij daar opgeleid voor functies in het bedrijfsleven en de diplomatieke dienst. Vooral de aandacht voor talen in de opleiding sprak hem aan. Al vanaf zijn jeugdjaren interesseerde hij zich voor het buitenland, aanvankelijk droomde hij ervan buitenlandcorrespondent te worden. Zijn grote talenkennis zou hem in zijn latere leven van pas komen. Maar niet als correspondent.

Na zijn dienstplicht begon Wim Kok als commercieel medewerker bij handelsonderneming Sembodja Malaja in Amsterdam. Al snel maakte hij de overstap naar de Bouwbond van het Nederlands Verbond van Vakverenigingen, NVV, de bond waarvan zijn vader jarenlang lid was. Van beleidsmedewerker groeide hij door naar secretaris van de Bouwbond. In 1969 werd hij gevraagd voor het verbondsbestuur van de vakcentrale NVV waarvan hij vier jaar later tot voorzitter werd gekozen. In de drie jaar die daarop volgden werkte hij aan een fusie tussen het katholieke NKV en zijn eigen NVV. Op 1 januari 1976 ontstond de Federatie Nederlandse Vakbeweging, FNV, met als voorzitter Wim Kok.

Eind jaren zeventig van de vorige eeuw ging het economisch niet goed in Nederland; bezuinigingen waren nodig en veel mensen verloren hun baan. In 1979 besloot Kok, die werkgelegenheid als leidraad had, in overleg te treden met de voorzit-

ter van werkgeversverbond VNO, Chris van Veen. Ze sloten een ontwerpakkoord dat echter niet werd aanvaard door Koks achterban. In 1982 lukte het wél. Kok en Van Veen sloten het Akkoord van Wassenaar: loonmatiging met het oog op het behoud en de creatie van werkgelegenheid. Volgens Wim Kok was het akkoord te danken aan mensen die bereid waren hun eigenbelang opzij te zetten.

In 1986 maakte Kok de overstap naar de politiek. Hij was lijstduwer voor de PvdA en zijn afbeelding prijkte samen met die van lijsttrekker Joop den Uyl op de verkiezingsposters. Vlak na de Tweede Kamerverkiezingen droeg Den Uyl de voorzittershamer over aan nieuwkomer Kok. Die zou drie jaar fractievoorzitter blijven tot hij in 1989 toetrad tot het derde kabinet-Lubbers.

Kok werd minister van financiën en vicepremier. Het kabinet moest veel bezuinigen en hij was daar als minister van financiën de belichaming van. Het leverde hem veel kritiek op uit de eigen achterban en uit de samenleving, met name op de beperking van de WAO. In het buitenland oogstte hij daarentegen veel lof voor zijn rol bij de totstandkoming van het Verdrag van Maastricht in 1991 waarin onder meer het stappenplan voor de invoering van de Europese Monetaire Unie was vastgelegd.

In 1994 werd Wim Kok minister-president van wat bekend kwam te staan als het kabinet-Paars I: een coalitie van PvdA, VVD en D66, voor het eerst zónder een christendemocratische partij. Bij de presentatie zei Kok evenwel: [ik citeer] “Het is een gewoon parlementair meerderheidskabinet. (...) vanuit de beste tradities van de samenstellende delen van dit kabinet is de inzet en de instelling van de nu aangetreden om er zoveel mogelijk voor iedereen te zijn” [einde citaat]. Kok plukte in die jaren de vruchten van het door hem ingezette poldermodel als vakbondsvoorzitter en de ombuigingen die hij doorvoerde als minister van financiën.

In 1998 bleef Kok premier, opnieuw van een Paars kabinet. De ingezette hervormingen konden worden voortgezet. Zo verdedigde minister van Binnenlandse Zaken Bram Peper een wetsvoorstel in tweede lezing voor de invoering van het correctief referendum. Toen tijdens het debat in de Eerste Kamer duidelijk werd dat bij één lid van de coalitiefracties de twijfel bleef, besloot Kok zijn minister in de derde termijn terzijde te staan. De grondwetsherziening haalde bij de stemming niet de benodigde twee derde meerderheid. Desondanks overleefde het kabinet deze Nacht van Wiegel uiteindelijk wel.

In de beginjaren van Paars II profiteerde Nederland nog volop van het gevoerde beleid waarbij gezocht werd naar een evenwicht tussen de markteconomie en de verzorgingsstaat. Samen met de Amerikaanse president Bill Clinton en de premier

van Groot-Brittannië Tony Blair werd Wim Kok de belichaming van deze 'Derde Weg'. Opnieuw was er internationaal veel waardering voor Kok en zijn Paarse kabinet. In eigen land groeide echter het ongenoegen: over integratie, de wachtlijsten in de zorg. Daarbij kwam in 2002 het Srebrenica-rapport waaraan Kok zijn conclusies verbond. Hij zei na zijn aftreden: [ik citeer] "Het absolute, zwarte, meest donkere dieptepunt dat je je kunt voorstellen " [einde citaat].

Enkele weken later werd Pim Fortuyn vermoord. De dag erna, op dinsdag 7 mei, sprak demissionair premier Kok in de Eerste Kamer: [ik citeer] "(...) aan onze democratische rechtsstaat is een enorme slag toegebracht. Politieke tegenstellingen zijn een wezenskenmerk van elke democratie. Daarbij hoort debat, dat ook de heer Fortuyn met verve heeft gevoerd. Debat, als het moet op het scherpst van de snede, maar altijd, altijd met respect voor elkaars mening. Een mening die in vrijheid moet kunnen worden geuit, dwars door alle verschillen van opvatting heen. Meningsverschillen beslecht je met woorden, niet met geweld" [einde citaat]. Hij was 'verpletterd', maar ervan overtuigd dat hij juist nu premier van alle Nederlanders moest zijn.

Kok had ruim driekwart jaar eerder aangekondigd te stoppen als leider van de PvdA. In de nazomer van 2002 ging de kampeerder van het jaar – deze eretitel kreeg hij in 1991 van de ANWB – met zijn vrouw op vakantie naar Italië, met de tent. Hij was ambteloos burger, maar al snel dienden zich vele ver-

zoeken aan. Zo was hij voorzitter van enkele *task forces* van de Europese Commissie en nam hij zitting in verschillende raden van commissarissen in het bedrijfsleven. Bijzondere aandacht had Kok voor de culturele sector. Hij was betrokken bij de Anne Frank Stichting, het Muziektheater, het Rijksmuseum en het Nationale Ballet. Zelf zei hij daarover: [ik citeer] “Kunst biedt mij uitkomst, omdat het niet gaat om de waan van de dag” [einde citaat].

Wim Kok was buitengewoon getalenteerd, betrokken en integer. Zijn bijdrage aan de Nederlandse samenleving en de plaats van Nederland in de wereld is van bijzonder grote waarde geweest. Wij herdenken hem vandaag dan ook met het grootste respect. Moge dit respect en de grote waardering voor zijn verdiensten voor ons land tot steun zijn voor zijn vrouw, kinderen, kleinkinderen, verdere familie, en vrienden.

Ik geef het woord aan de minister-president.